

Ostrov přeplněný trosečnický

Knihy dánské spisovatelky Helle Helle jsou málomluvné. Literární farmaceutka i v Ženách bez mužů váží každé slovo a situaci. Chodí se tu na nákupy, uklízí se byty a je třeba vykonávat nějaká zaměstnání.

Pro moderního člověka je to jen monotónní odkapávání času. Helle Helle v takových životech hledá puls. Ostrov Lolland je pro kodaňské intelektuály synonymem Vidláková. Však také původní název knihy Rødby-Puttgarden zní prý Dánům asi podobně umělecky vzrušivě, jako řekneme-li u nás Dlouhá Lhota. Zapadákov, použitelný snad jen jako nástupní stanice na trajekt, který vás z městečka Rodby odveze do Německa. Dvě sestry, Tina a Jana, tu ve společném bytě vychovávají Tininu malou dceru Ditu. Tina pracovala před mateřskou na trajektu jako prodavačka v parfumerii. Dohodila tam místo i Janě. Po mateřské se Tina na trajekt vrátí a pracují na lodi spolu. Matka, prodavačka v masně, už není naživu. S malou Ditou občas pomůže sousedka, paní Lundová.

Dny rytmizují směny v práci. Dvanáctka, pak dva dny volna. Tik, tak, tik, tak. Všechno? Jistěže ne, tak stručná zase Helle Helle není. Ještě se tu pijí obvyklé skandinávské hektolitry kávy, osoby v textu se snaží sníst všechno to vepřové, které se v „prasečí monarchii“ vykrmí (statistika: 5 milionů Dánů, 7 milionů prasat), sestry se hádají o to, jestli patří sýr do lednice, nebo do kredence, vylehává se na pohovce a prohlížejí se dámské časopisy, vaří se omáčky podle receptů, doplňuje se zboží do regálů vykoupené parfumerie, vytírá se podlaha. A dál? Stane se v téhle knize vůbec něco?

Kamera a rentgen S knihami Helle Helle (* 1965) může mít ambiciózní čtenář trápení. Její styl totiž důmyslně kombinuje kameru a rentgen. Nasnímané obrázky je třeba dát proti světlu. Jako když si pochroumáte nohu. Zvenku vypadá všechno jako předtím, ale mezi bílými kostmi na fotce je vidět černá mikroskopická prasklina. Tak proto to bolí!

Ve své prvotině Příklad života (1993) ještě autorka používala vnější efekty. Jedna hrdinka tu pohřbívala svůj řidičský průkaz, jiné nebylo dobře od žaludku a nakonec symbolicky vyzvracela celou abecedu nebo tu byl hlavním hrdinou nakažlivý smích, který zabil několik lidí.

V Ženách bez mužů se ale stejně jako v předcházející knize Představa o nekomplikovaném životě s mužem (2002, česky 2004) většina bolestí skrývá za obrazem i slovem. Je v těch textech jakýsi ostych prát špinavé prádlo a většet ho s nevybělitelnými krvavými skvrnami na veřejném prostranství.

„I mhouřením očí toho Tina hodně vyřídila. Dita byla jeho přímým důsledkem a z Tininy strany pečlivě plánovaným. Bylo jí čtyřicet, když otěhotněla. Otcem byl statný islandský elektrikář. Jenom tudy projížděl a v přístavu v Rodby musel přenocovat. V hotelu chcíp pes, proto vyrazil do města a potkal Tinu. Nazítří odjel a Tina neměla ponětí, kde teď je. Nepamatovala si ani jeho jméno. Jmenoval se prý nějak jako Kádur nebo Kálif, ale to asi sotva.“ A je to. Co k tomu říct víc? Má se tu psát o antikoncepci, potratu, nezodpovědnosti, úmyslech elektrikáře nebo o potřebě mít dítě a nemít k němu tátu?

Helle Helle nás radši rovnou přivede do pokoje v bytovce a ukáže nám malou Ditu, jak se dožaduje své lahve mléka. A pak nám taky řekne, že Tina i Jana mají stejný osud jako Dita. Každá má jiného otce. Byli tu samci jen na chvíli a nemá cenu se po nich shánět. Ženy bez otců se prostě musejí obejít bez nich. V téhle rodině už to není důvod k rvaní si vlasů. Žije se dál, jak se dá.

Pár nočních navíc Je to velmi oblíbené a slyšíme to ze všech stran: svůj osud máš ve svých rukách, záleží jen na tobě, jak se svým životem naložíš. Tak hezky se to poslouchá, že by tomu jeden uvěřil. A tak jsme všichni natolik unikátní a jedineční, že začneme mít přání a představy, které se nedají splnit. Sníme o raftech na divoké vodě, partnerovi, který je zároveň jin i jang, chceme vlastnit firmy a nemovitosti a mít spoustu volného času, chceme najít u moře místo, kde je modrá laguna, žádní lidé, ale kde zároveň civilizace funguje tak, jak jsme zvyklí. Tyhle velké a nereálné ambice nám plaší dobré spaní. Máme jasnou představu o svém životním stylu, a dokonce i o svých citech. Z opakování a každodenní rutiny máme panickou hrůzu, tak si představujeme smrt. A pak přijde Helle Helle a v podstatě napíše - věci kolem nás mají svoji dynamiku. Častěji okolí změní vás než vy okolí. Nezapomeňte pro samé sny a nespokojenosti žít s tím, co máte. Nefňukejte veřejně, tiše existujte.

Taky se ve vás všechno bouří proti něčemu tak stoickému a pasivnímu? Co by to bylo za život? Jsem přece duše, a ne nějaká onuce. Musím se realizovat, bojovat, zlomit to vůlí. V tom vám Helle Helle svým psaním nebude bránit. Jen už si nejspíš myslí, že u toho všeho není nezbytně nutné tak tlačit na pilu. „Tina mi často říkala, jak je úžasné vrátit se domů z noční, a já teď pochopila, jak to myslela. Vycházelo slunce, já seděla u nás v kuchyni a jedla jsem bílý chleba s máslem a medem. Dita ležela na podlaze na dece a žvatlala. Těšila jsem se do postele. Dnešek je dnem odpočinku a zítra mám volno. Na tom celonočním bdění bylo něco úžasně blahodárného. Tina taky říkala, že hodně lidí z trajektů toho účinku využívá. Když na člověka lezla deprese, zabíralo, když si řekl o pár nočních navíc.“ Smutek Český název knihy nám podsouvá, že se v ní o mužích nedočteme. Nebo dočteme jen mnoho nepěkného.

Ale oni tu jsou, jako živí. Ani andělé, ani ne tak docela sráči. Chodí do práce, do hospody, sedí doma. Na trajektu s holkama prohodí sem tam slovo, ale ofenzivně se o nic nesnaží. Jsou slušní a tak trochu bezkrevní.

Jenže Tina a Jana vlastně nevědí, jak s mužem žít. Vyspat se s nějakým není umění. Je to zvláštní, jak málo se v knihách Helle Helle muži a ženy skutečně potřebují. Manželství se v nich ukazuje jako podezřelá instituce, ze které velmi rychle vyprchá radost. Jí se v něm mlčky u stolu, a to je tak zhruba všechno. Rentgen ale neukazuje nenávist. Ze snímku jasně svítí bezradnost a postupně evolučně mizející schopnost najít smysl delšího života s druhým pohlavím pod jednou střechou. Tady na člověka dýchne něco jako smutek z pornografie. Jako by se dvě porouchané intimity snažily obejmout, ale vyděšeně zjistí, že snazší bude těch pár minut do sebe narážet slabinami a ráno za sebou tiše klapnout dveřmi.

Zestručněný život Po dočtení knih Helle Helle je smutno. Upřímně řečeno - dokážeme žít divné životy, a nejde jen o Dánsko. Něco nám chybí a spoustu toho máme navíc. Necháváme se zbytečně zpovíkat sami sebou a nějak málo žijeme život s těmi druhými. Pojmenovali jsme si všednodennost slovy banalita a trivialita a možná že jsou to jen rytmy, které neumíme dobře použít.

Lidé u Helle Helle žijí zpackané životy. Jsou bezvýznamní, ztracení, neviditelní. Ale jedno přehlédnout nelze. V té zpackanosti dokážou být na sebe vlastně hodní. Tam na Lollandu se už na sebe nikdo nepovyšuje. Bylo by to trapné. Nespokojenost, smutek a pláč má možná ve Vidlákově lidštějši rozměry. Je tam to lidské pinožení aspoň méně ukecané. Tam stačí říct: „Dej si na toho chlapa pozor! A proč? Protože je ženatej!“ a je v tom obsažena všechna zkušenost několika ženských generací.

Helle Helle ve svých knížkách zestručňuje život tak, jak ve skutečnosti není. Potřebuje ho odrhnout na kost, aby byla zranitelnost dobře čitelná. Bez velkých slov je to nejúčinnější. Jako když v televizi řeknou: Následující záběry ponecháváme bez komentáře.

O autorovi| TOMÁŠ WEISS, Autor je obchodník s knihami a publicista